

DETERMINAREA RESTURILOR FAUNISTICE DINTR-O LOCUINȚĂ NEOLITICĂ TIMPURIE DE LA SEUȘA – “LA CĂRAREA MORII” (JUD. ALBA)

GEORGETA EL SUSI

Localitatea Seușa cu punctul “La Cărarea Morii” aparține comunei Ciugud, fiind plasată pe malul stâng al Mureșului, vis-à-vis de orașul Alba Iulia. Eșantionul faunistic vizat provine dintr-o locuință aparținând celei mai timpurii faze a culturii Starčevo-Criș, cunoscută până acum în România (Informații Marius Ciută, autorul săpăturii). Materialul determinat cumulează aproximativ 1086 fragmente, conform datelor tabelului următor.

Tabelul 1

Distribuția speciilor în locuință

	Nr.	%	NMI	%
Ovis/Capra	241	57,1	17	45,9
Bos taurus	130	30,8	10	27
Sus domesticus	30	7,1	4	10,8
Canis familiaris	1	0,2	1	2,7
Domestice	402	95,2	32	86,4
Capreolus capreolus	13	3	2	5,4
Cervus elaphus	6	1,4	2	5,4
Bos primigenius	1	0,2	1	2,7
Sălbatic	20	4,7	5	13,5
Determinate	422	100	37	100
Bos sp.	11			
Ov/Capreolus	10			
Bos/Cervus	23			
Așchii sp. talie mică	524			
Așchii sp. talie mare	70			
Oase urme folosire	5			
Păsări	1			
Unio sp.	17			
Melci	3			
Total eșantion	1086			

Oasele sunt sparte în fragmente mici (pentru extragerea măduvei), astfel că procentul de aşchii indeterminabile este de peste 60 %. O mare parte dintre ele, cca 524 fragmente provin de la animale de talie mică: porcine, ovicaprine, căprior şi le-am inclus în categoria "aşchii sp. talie mică". Cealaltă categorie cuprinde doar 70 fragmente şi se referă la deşeuri aparţinând cerbului, bovinelor. Însăşi ponderea celor două categorii de resturi faunistice indeterminabile confirmă prevalenţa mamiferelor de talie mică în spectrul faunistic al locuinţei. Cele 5 oase cu urme de folosire se referă la epifize de oase lungi, de la specii de talie mare cu zona periostului deteriorată, datorată folosirii – probabil – ca percutoare. Oasele sunt în totalitatea lor deşeuri menajere, chiar şi fragmentul de mandibulă de câine este spart. Doar şase oase au pete de ardere ori sunt calcinate, restul materialului nu prezintă urme de contact cu focul. O singură mandibulă de vită prezintă urme de tăiere în regiunea simfizei. Acumularea de oase a locuinţei este sporită, ea constă în mare parte în dentiţie izolată, vertebre şi coaste. Distribuţia pe regiuni scheletice este întâmplătoare, fără conexiuni anatomice, multe piese nu-şi găsesc corespondentul (stg. sau dr.). Marea majoritate a resturilor provin de la mamifere. Cele 17 valve de *Unio* aparţin cu siguranţă scoicii de râu, iar cele trei cochilii de melci provin de la specii terestre fără vreo importanţă în dieta locuitorilor.

Ovicaprinele au cel mai numeros material aparţinând tuturor regiunilor scheletice. Din cele 241 oase doar 6 au fost determinate ca aparţinând caprei şi 15 oii având în vedere faptul că, peste 50 % dintre resturi provin de la tineret şi sub-adulţi. În plus, gradul de spargere al oaselor este ridicat. Caprinelor le aparţin câteva resturi cu dimensiuni moderate, provenind de la un adult tânăr. Din scheletul cefalic al ovinelor s-au păstrat câteva frontale şi procese cornulare extrem de interesante. Astfel de la doi masculi provin două coarne cu dimensiuni moderate, unul fiind măsurabil. Acesta prezintă o secţiune triunghiulară, cu muchia frontală ascuţită şi celelalte două slab exprimate. Celălalt provine de la un subadult. De la o femelă s-a păstrat un frontal cu cornul scurt, de tip caprin. Un alt frontal provine de la o femelă acornută. Prezenţa oilor acornute în această fază timpurie a neoliticului este un semn de domesticire avansată. Cele mai timpurii oi acornute în Europa provin de la Achilleion, la mijloc de mil. 7 B.C (BÖKÖNYI, 1977, 66). La acest palier cronologic nu cunoaştem în România aşezări cu astfel de exemple. În schimb, în fauna de la Mihailovač-Knepište, sudul Banatului, pe malul drept al Dunării (BÖKÖNYI, 1992, 80) şi de la Nosa (BÖKÖNYI, 1984, 34) s-au evidenţiat astfel de indivizi. Aşadar, din cei patru indivizi de *Ovis* doi sunt masculi şi două sunt femele. Mai mult ca sigur că acest raport pe sexe de 2:2 nu exprimă deloc o realitate obiectivă, el fiind rezultatul unei situaţii contextuale. Puţinele dimensionări ale oaselor sugerează exemplare gracile, tipice acestei epoci (BOLOMEY, 1980, 18; EL SUSI, RUSU, 1995, 184). Un calcanu provenit de la un animal sacrificat peste trei ani a permis estimarea unei talii de 63,2 cm (Teichert). Este o valoare relativ crescută pentru epocă, probabil este vorba de un mascul. Conform datelor avansate în tabelul 2, din cei 17 indivizi în primul an de viaţă s-a sacrificat cel mai crescut procent, 41,1%, doar 29,4% în al doilea an de viaţă şi tot atâta între 2-4 ani. Nu s-au

semnalat animale ținute peste 4 ani, în schimb s-au depistat foetțiși ori indivizi morți în primele săptămâni de viață.

Tabelul 2

Vârstele de sacrificare

	0-1 an	1-2 ani	2-3(4) ani	peste 4 ani	Total indivizi
Ovis / Capra	7	5	5	—	17
Bos taurus	2	—	6	2	10
Sus domesticus	2	—	2	—	4

Bovinele însumează 142 oase, dintre care 130 sunt de la vită, unul de la bour și 11 nu s-au putut atribui exact uneia din specii. Credem că ponderea bourului ar putea fi mai mare, însă oasele sunt atât de sparte că determinări precise sunt imposibile. Marea majoritate a oaselor de bovine incluse în categoria “domestice” au date metrice care se apropie de parametrii bourului, sugerând o oarecare prevalență a masculilor printre indivizii prezumați. Evident, aceste date sugerează exemplare robuste ce se încadrează în limitele populațiilor din Oltenia (BOLOMEY, 1976, 469. Idem, 1986, 147), Transilvania (HAIMOVICI, 1992, 261) și Câmpia Banatului.

Din cei 10 indivizi prezumați, juvenalii și adulții reprezintă 80% și 20% sunt maturii. Nu s-au identificat animale subadulte ori bătrâne.

Suinele prezintă un material puțin semnificativ, în mare parte nedimensionabil. Cele 30 oase aparțin la doi indivizi tăiați sub un an și doi între 2,5-3 ani. Oase de mistreț nu au fost determinate.

Cervidele sunt reprezentate prin ambele specii, oasele de căprior fiind mai numeroase decât cele de cerb. Astfel de la un adult și un subadult de căprior provin 13 resturi; cerbului îi aparțin 6 oase provenind de la doi imaturi.

Materialul osteologic recoltat din locuință nu are pretenția de a ilustra pe deplin fauna de mamifere existentă în zonă la acea vreme, ori să ofere o imagine de ansamblu asupra economiei animaliere a comunității neolitice timpurii de la Seușa. Cel mult, ea furnizează unele date asupra mamiferelor ce au fost utilizate în dieta locuitorilor (mai probabil a indivizilor ce au ocupat locuința respectivă) într-un anumit interval de timp, cât și informații legate de vârstele de sacrificare, talie și conformație corporală a speciilor respective. Referindu-ne la cota redusă de specii sălbatice (4,7% pe frgm. și 13,5 % pe NMI), se pare că mamiferele vânată au contat mai puțin în dieta ocupanților locuinței respective, într-un anumit interval de timp. Probabil că vânătoarea nu depășea 15% cu toată marja de eroare impusă de unele dificultăți de determinare a oaselor de specii sălbatice. Lista mamiferelor sălbatice este săracă, lipsind mistrețul și o serie de carnivore frecvente în astfel de cșantioane. Proporția egală a cerbului și căpriorului (ca NMI) este fortuită, nereflectând, se pare, realitatea obiectivă (Fig 1).

În cadrul speciilor domestice predomină ovicaprinele în proporție de peste 50%. Un astfel de procentaj s-a înregistrat doar în unele așezări Criș din Moldova (NECRASOV, ȘTIRBU, 1980, 20; 27), deși așezările sunt mai târzii. În nivelele cele mai timpurii de la Gura Baciului ovicaprinele înregistrează ponderea majoritară, de 35,5% față de 27,3% cota bovinelor (EL SUSI,

RUSU, 1995, 181) doar ca NMI (număr minim de indivizi). În aşezarea timpurie de la Foeni - "Gaz" din Câmpia Banatului, ovicaprinele domină cu 50,6% faţă de 34,6% rata bovinelor (EL SUSI, date personale, nepublicate), prin utilizarea ambelor metode de calcul, fragmente ori NMI (Fig. 4). În aşezarea neolitică timpurie de la Cârcea - "La Hanuri" ovicaprinele reprezintă doar 13% faţă de bovine ce înregistrează 48,3% (inclusiv oasele de bour) (BOLOMEY, 1976, 473). Aşezările Starčevo-Criş nord dunărene de la Pojejena - "Nucet" (EL SUSI, 1991, 24), Gornea - "Locurile Lungi", Moldova Veche - "Rît" (EL SUSI, 1985-1986, 42-43) par să surprindă o secvenţă de exploatare a animalelor în fazele târzii ale culturii Starčevo-Criş, când economia animalieră se "reorientează" pe exploatarea cu precădere a bovinelor, ovicaprinele reducându-si considerabil cota. În fazele timpurii ale culturii, se pare că exploatarea ovicaprinelor este pe primul plan aşa cum rezultă şi din datele oferite de eşantioanele de la Seuşa, Gura Baciului, Foeni - "Gaz" ori Mihailovac-Knepište (51,3% rata ovicaprinelor faţă de cea de 30,4% a bovinelor), nemaivorbind de cele din Serbia şi Ungaria (BÖKÖNYI, 1988, 430, Idem, 1984, 30). În schimb, aşezărilor neoliticului timpuriu din Oltenia le este caracteristică exploatarea bovinelor şi nu a ovicaprinelor (BOLOMEY, 1980, 473). Până în prezent, deşi există o serie de situri neolitice timpurii ce beneficiază de determinări faunistice, datele sunt la ora actuală, totuşi insuficiente (eşantioanele nedepăşind 500-1000 piese determinabile), oferind informaţii disparate, ce par a contrazice datele oferite de alte categorii de materiale arheologice. În plus, aşezările sunt plasate în biotopuri diferite, oferind condiţii specifice de exploatare a unor resurse naturale diferite. Numai analiza unor loturi de faună mai bogate care să acopere o cât mai mare suprafaţă a ţării pot lămuri o serie de discordanţe existente în prezent.

Revenind la frecvenţa mamiferelor domestice, în spectrul de la Seuşa se constată o pondere redusă a porcinelor (sub 10%), trăsătură - am spune - comună tuturor siturilor neolitice timpurii din România. Câinele are o importanţă economic neglijabilă, deşi singurul fragment descoperit este spart, e greu de precizat dacă specia a fost sau nu consumată de către comunitate.

În privinţa vârstelor de tăiere (Fig. 3), în marea majoritate a cazurilor predomină animalele tinere şi subadulte. Este cazul ovicaprinelor şi suinelor. În cazul bovinelor există totuşi un procent de 20% maturi, ce nu reprezintă totuşi animale exploatate timp îndelungat. Marea majoritate a animalelor au fost tăiate în perioada optimă de atingere a greutateii corporale. Este clară utilizarea tuturor speciilor, în primul rând ca furnizoare de carne. Detaliind vârstele de sacrificare a ovicaprinelor, se pare că acestea au fost tăiate, mai ales, spre sfârşitul iernii, primăvara, până la începutul verii. Ponderea animalelor sacrificate la finele verii-toamnei este redusă; evident, respectarea ciclului reproductiv al speciei va fi contat în bună măsură. Coroborând datele oferite de vârstele de sacrificare la ovicaprine şi bovine este sigură ocuparea locuinţei şi implicit a aşezării pe tot parcursul anului.

Cele 36 animale (este exclus câinele) au furnizat aproximativ 3828 kg carne, dintre care bovinele (inclusiv bourul) au furnizat 74%, ovicaprinele 11,2%, porcinele 8,3% iar cervidele 6%. Deşi ovicaprinele prevalează în spectrul faunistic al locuinţei, totuşi bovinele, prin talia lor mare asigurau baza alimentaţiei carnată a comunităţii respective (Fig. 4).

BIBLIOGRAFIE

BÖKÖNYI SANDOR, 1977, *Les débuts de l'élevage du mouton*, în *Ethnozootechnie*, 21, *Colloque d'ethnozootechnie*, Alfort, 26 XI, p. 65-70.

BÖKÖNYI SANDOR, 1984, *Die Frühneolithische Wirbeltierfauna von Nosa*, în *Acta Archaeologica Hungarica*, 36, p. 34-41.

BÖKÖNYI SANDOR, 1988, *The Neolithic Fauna of Divostin*, Mc. Pherron, A. – Srejović, D (eds.), în *Divostin and the Neolithic of Central Serbia*, 10, Pittsburgh, p. 419-444.

BÖKÖNYI SANDOR, 1992, *Animal Remains of Mihajlovac-Knepište; An Early Neolithic Settlement of the Iron Gate Gorge*, în *Balkanica*, XXIII, p. 77-87.

BOLOMEY ALEXANDRA, 1976, *Pe marginea analizei arheosteologice a materialului de la Circea-Dolj*, în *SCIIVA*, 4, T. 27, p. 465-475.

BOLOMEY ALEXANDRA, 1980, *Analiza resturilor de animale din locuirea Starčevo-Criș de la Circea-Viaduct*, în *Anuarul Muzeului Olteniei*, 1, p. 9-32

BOLOMEY ALEXANDRA, 1986, *Resturile de animale dintr-o groapă neolitică timpurie din Oltenia*, în *Cercetări Arheologice*, VIII, p. 143-153.

EL SUSI GEORGETA, 1985-1986, *Analiza materialelor faunistice provenite din așezările Starčevo-Criș de la Gornea-Locurile Lungi și Moldova Veche-Rât, jud. Caraș-Severin*, în *Acta MN*, XXII-XXIII, p. 41-50.

EL SUSI GEORGETA, 1991, *Analiza resturilor de faună din așezarea Starčevo-Criș de la Pojejena-Nucet, jud. Caraș-Severin*, în *Revista Muzeelor*, p. 20-24.

EL SUSI GEORGETA, RUSU DIANA, 1995, *Raport preliminar asupra materialului faunistic din așezarea neolitică timpurie de la Gura Baciului, jud. Cluj*, în *Acta MN*, 32/1, p. 181-189.

HAIMOVICI SERGIU, 1992, *Cercetări arheozoologice privind materialul provenit din așezarea de la Turia (jud. Covasna) aparținând Culturii Criș*, în *Carpica*, XXIII, p. 259-266.

NECRASOV OLGA, ȘTIRBUMARIA, 1980, *Contribuții la studiul faunei din Cultura Criș*, în *Anuarul Muzeului din Vaslui*, 2, p. 19-34.

THE FAUNAL REMAINS FROM AN EARLY NEOLITHICAL DWELLING AT
SEUȘA - "LA CĂRAREA MORII" (ALBA COUNTY)

Summary

The village Seușa is placed on the right bank of the Mureș river, in the vicinity of Alba Iulia city (Transilvania). About 1,086 bones were uncovered in a dwelling belonging to the earliest phase of Starčevo-Criș Culture from Romania (Tab. 1; Fig. 1). Caprovines are the most common species summarising over 50 % of the identified fragments and 45.9% of MNI. Cattle are the second most important species with 30.8%. The contribution of pork to the community diet is lesser, pig bones make 7.1% of the faunal sample and 10.8% of MNI. The dog remains occur in the faunal material in an unimportant percent, 0.2%.

Although the remains of domestics dominate the faunal spectrum it is impossible to ascertain that meat from wild mammals would played a significant role in the meat consumption, given to the small number of hunted animal bones and species (20 remains). Few bones represent the hunted mammal category; they originate from roe deer, red deer and wild cattle. The most part of the presumed individuals was killed at an immature stage as the age class distribution emphasises (Tab. 2, Fig. 3). According to faunal analysis it could be assume that different patterns of faunal picture are rising between Seușa and other sites of the Early Starčevo-Criș from Romania. So an increased percent of caprovines in the community diet is obviously. Cattle rank the second and pig has a lesser contribution to the supply. A seemingly situation is noted in sites from Moldova, Banat Plain (Foeni - "Gaz") or the earliest layer from Gura Baciului (Transilvania). By contrary, in settlements characteristic to the later phases of Starčevo-Cris Culture from Gura Baciului, Southern Banat or Cârcea cattle prevail. The several measurements of bones show caprovines of small stature and bovines of big size. No estimations of wither height couldn't be made.

Datele metrice
Măsurători, cf. A. von den Driesch, 1975

Horn core			Maxilla			
Gd	Sd	Circonf.		M3	Age	
45	31,5	115	Ovis, M	30,5	32 months	Bos
37			Ovis, M	31,5	30 m	Bos
				32,5	36 m	Bos
				33,5	34 m	Bos
				34	32 m	Bos
				36,5	36 m	Bos

Scapula			Ovis/Capra	Mandible		
SLC	GLP	LG				
18		21,5	O/C	M3	Age	
18	34,5	24	C	22,5	3,5-4 y	O/C
18		21	O/C	23	2 years	O/C
18,5	31,5	21,5	C	24	2-2,5 y	O/C
20,5	31,5	23,5	O	42	3-3,5 y	Bos
20,5			O/C			
21,5	32,5	24	O			
	34	24	C			
	31	21	O/C			
51	70	55	Bos			

Humerus			Radius				
Bd	Dd		BFp	Bp	Dp	Bd	Dd
31	28	C	27	28,5	16,5		O
29	28	O	29,5	31,5	17,5		C
					15		O/C
						78	44
						82	42
							Bos
							Bos

Metacarpus				Calcaneus			
Bp	Dp	Bd	Dd	Gl	GB		
61	37			55,5	22	O	
		65,5	36,5				Bos
			34				Bos
		72	40 B.				primig.
		24	15,5				O

Metatarsus				Talus			
Bp	Dp	Bd	Dd	GLl	GLm	Bd	
58,5	60			72	66	45,5	Bos
51	50						Bos
	59,5	36,5					Bos

Phalanx I			Phalanx II		
Gl	BP		Gl	BP	
48	37,5	Bos	39,5	32	Bos
			44,5	30	Bos
			46	31	Cervus

Distribuția speciilor în așezare

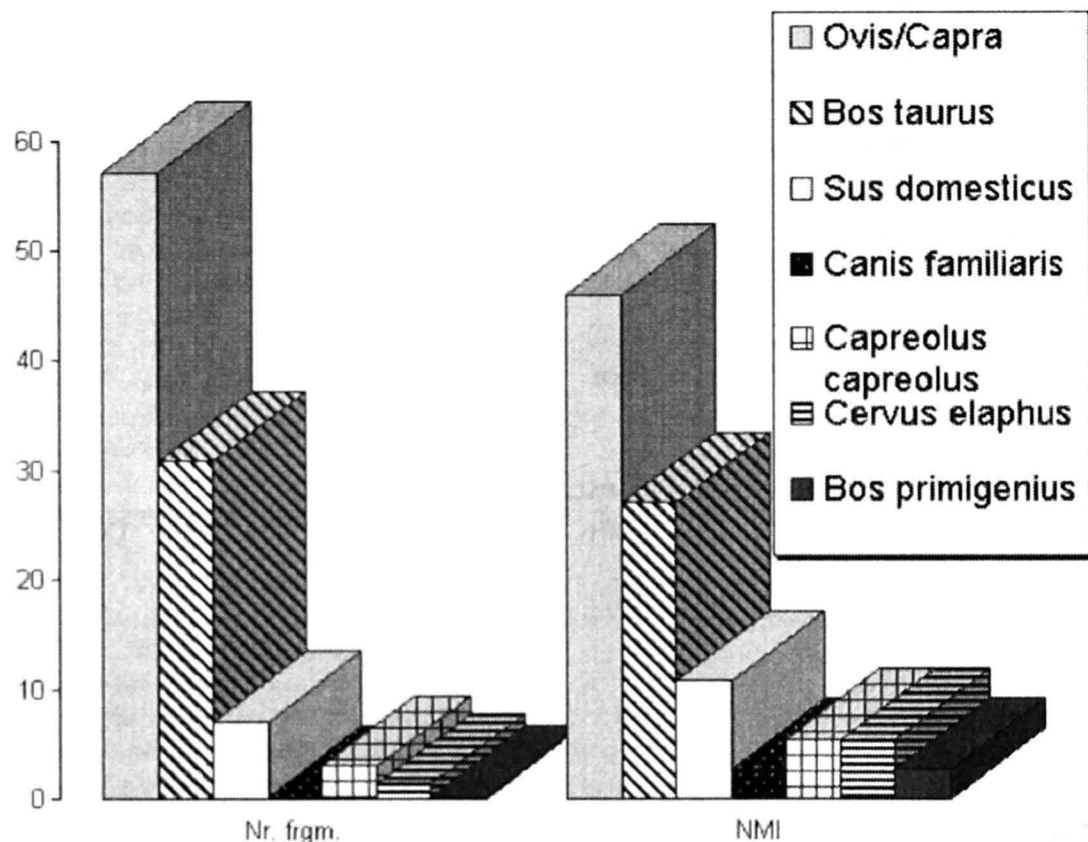

Fig. 1

Ponderea sp. ca și cantitate de carne furnizată

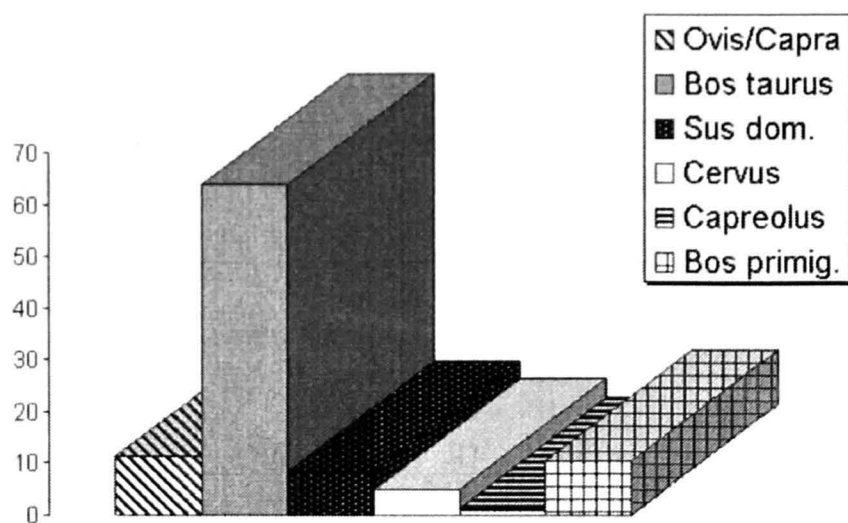

Fig. 2

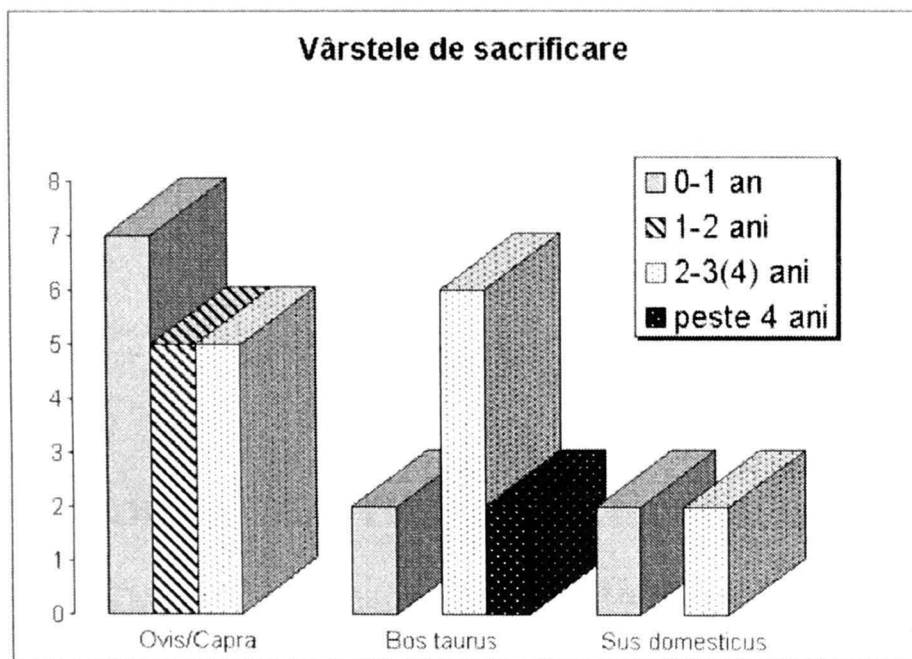

Fig. 3

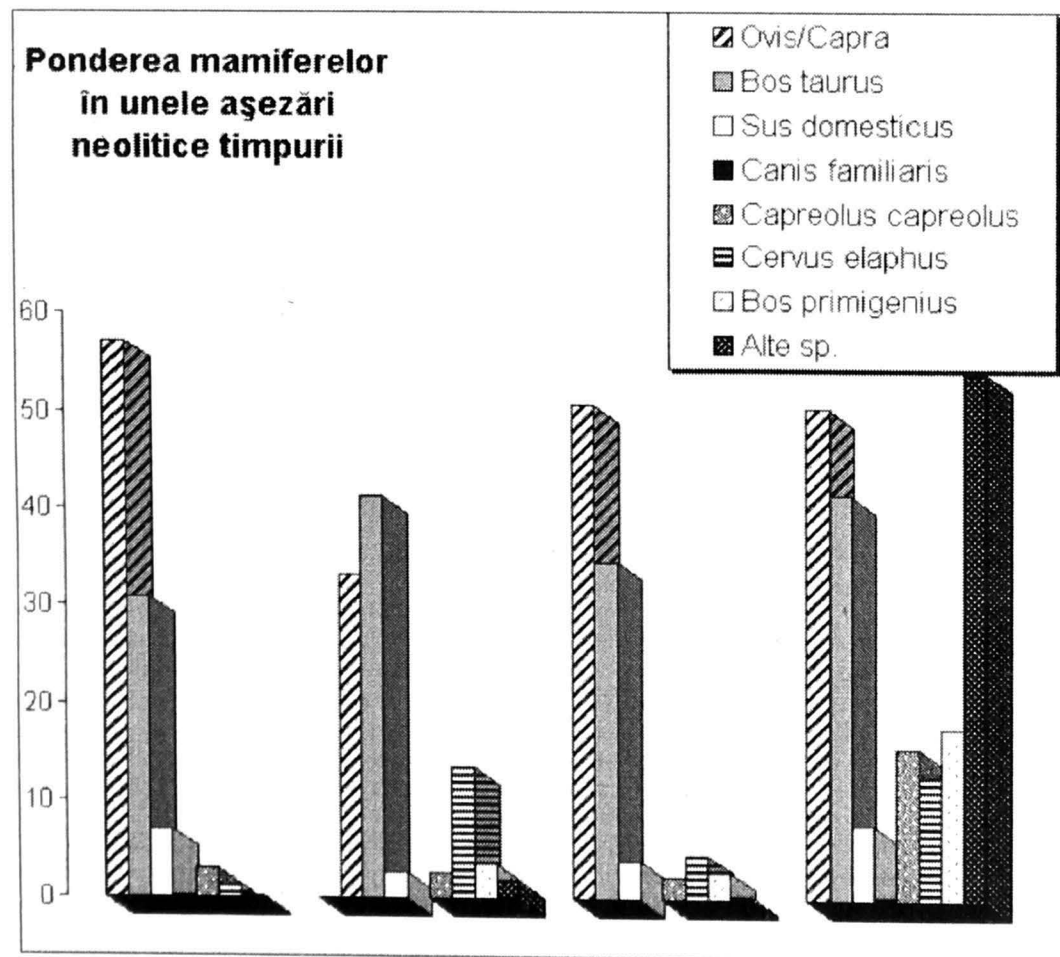

Fig. 4

NECROPOLA TURDĂȘANĂ DE LA ORĂȘTIE – DEALUL PEMILOR, PUNCT X2

SABIN ADRIAN LUCA

Așezarea neolitică situată pe prima terasă neinundabilă a râului Mureș, în estul orașului Orăștie, este cunoscută pentru arheologi încă din anul 1991¹. Primele mențiuni directe la adresa complexului arheologic de pe terasa numită de noi "Dealul Pemilor" s-au făcut în anul 1993², publicațiile ulterioare făcând cunoscută ca atare denumirea propusă de noi³. În prezent

¹ Situl arheologic a fost, de fapt "redescoperit" cu ocazia unei periegeze întreprinse în primăvara anului 1991 de Zeno Pinter, Aurelian Cosma și de autorul acestor rânduri. Prima descoperire a sitului turdășan din acest punct a fost făcută de Nicolae Adam cu aproape 20 ani în urmă.

² S. A. Luca – A. Cosma, *Archäologische Geläudeuntersuchungen im Brooser Gebiet Böhmerberg (Dealul Pemilor)*, în *Forschungen zur Volks-und Landeskunde*, Sibiu, 36, 1993, p. 85-88

³ S. A. Luca – Z. Karl Pinter, *Necropola medievală timpurie de la Orăștie-Dealul Pemilor, punct X2*, în *Corviniana*, I, 1994; S. A. Luca, *Complexul ritual de la Orăștie-Dealul Pemilor, punct X2 (jud. Hunedoara)*, în *SCIVA*, 45, 1994, p. 363-368; idem, *Încadrarea cronologică și culturală a așezării neolitice de la Orăștie-Dealul Pemilor, punct X2*, în *Corviniana*, II, 1995, p. 21-28; idem *Die Kultanlage von Broos/Orăștie Bohmerberg/Dealul Pemilor, Ausgrabungsstelle X2(Kreis Hunedoara)*, în *Forschungen zur Volks-und Landeskunde*, 38/1-2, p. 85-90. Cu toată această abundență publicistică și cu toate aproape cele 20 de comunicări științifice pe teme legate de acest sit, cu toată publicarea aproape în fiecare an a rapoartelor arheologice în revista de rapoarte de specialitate a Comisiei Naționale de arheologie, într-un articol ce se vrea o introducere a autorului în viața științifică aflam lucruri „noi” despre așezarea pe care o studiam de aproape 4 ani în acel moment și de peste 6 ani în acest moment (M. Căstăianu, *Contribuții la repertoriul arheologic al zonei Orăștie*, în *Buletinul cercurilor științifice studențești. Arheologie-istorie*, I, Alba Iulia, 1995, p. 39-52). La pagina 45 aflăm la punctul 3.1 că punctul amintit de atâtea ori se numește "Platoul Rompos" și că așezarea este cam un sfert din ceea ce cunoaștem din săpăturile arheologice sistematice (?). Nu ne-ar mira, dacă autorul nu ar fi fost pe șantierele noastre dar, din contră, este chiar coautor la câteva comunicări și membru al colectivului de cercetare al acestui sit (*Orăștie-Dealul Pemilor, punct X2*) !. Niciodată în ședințele de colectiv nu și-a exprimat opinia atât de tranșant pusă pe hârtie, uitarea așternându-se în atitudinea domniei sale și prin faptul că, dacă citim articolul nu observăm că aici s-au făcut săpături sistematice, nici că acestea au fost publicate în mare parte ! Seria semnelor noastre de exclamare se termină în momentul când punem întrebarea: Cine te-a învățat pe dumneata, domnule Căstăian, să alcătuești un articol științific...?

se află în stadiu avansat de publicare o monografie a acestui sit arheologic⁴. Observațiile stratigrafice făcute cu ocazia excavării magistralei MI, cu direcția aproximativă N-S, ne-au făcut să concluzionăm că aproximativ în mijlocul zonei locuite se află un interval fără complexe majore de locuire, cel puțin în faza veche (vezi Planul 1). În acest interval am descoperit gropile de mormânt care, după opinia noastră, ne semnalează o necropolă a epocii neolitice (cimitirul nr. 2, deoarece cimitirul 1 se încadrează la începutul mileniului I⁵. Mormintele descoperite în acest punct au următoarele caracteristici:

MORMÂNTUL M1/1995 (Fig. 1/6; Planul 1) aparține unui adult, de sex masculin, după toate probabilitățile. Groapa mormântului a fost descoperită în partea de S a secțiunii S9/1995, în caroul 13. Pentru dezvelirea integrală a monumentului arheologic a fost deschisă o casetă de 1/1,30 m. Groapa în care a fost așezat decedatul era de formă dreptunghiulară și a fost săpată din întâmplare peste o groapă de stâlp-par. Datorită tasării, în groapa mai veche există o diferență între nivelul de îngropare a capului (0,90 m) și cel al bazinului și picioarelor (1,15 m). Scheletul e orientat E-V, cu capul la răsărit și privirea spre nord. Cadavrul a fost depus în groapă pe partea dreaptă, picioarele fiind flectate sub bazin. Brațele decedatului sunt trase în față, poziția generală a scheletului este ușor chircită.

În umplutura gropii s-au găsit fragmente ceramice de la vase sparte în timpul banchetului funerar (Fig. 2/2-6, 8-10), oase de animale sparte și trecute – în câteva cazuri - prin foc, o bucată de tăbliță-amuletă aparținând, probabil, decedatului (Fig. 2/1) și bucăți de cărbune de lemn. Pe nivelul de săpare al gropii s-a găsit ocru roșu, huma fiind împrăștiată mai mult la picioarele și la capul decedatului. Starea precară a oaselor nu ne-a permis să observăm dacă există ocru roșu și pe acestea. În sfârșit, s-a putut constata existența unei ofrande de carne pe gâtul decedatului (un omoplat de la un animal de talie mare) și a unor piese de silex pe nivelul de înmormântare.

MORMÂNTUL M2/1995 este al unei femei adulte, descoperită în caseta C4/1995 (Fig. 1/3; Planul 1). Groapa mormântului este orientată E-V, decedata având capul spre E și privirea spre N. Corpul a fost așezat pe partea dreaptă, cu mâinile aduse în fața bazinului și genunchii ușor flectați, poziția generală a corpului fiind ușor chircită. Groapa mormântului este dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, adâncimea la care se află corpul fiind de 1,15 m. Pe nivelul de înmormântare s-au constatat urme de ocru roșu în toată groapa, a ofrandei alimentare în zona capului (oase mari provenind de la părți carnoase ale unor bovidee), o bucată mare de cărbune în spatele călcâielor și un vas (strachină simplă), aflat pe cap (Fig. 2/7). Oasele scheletului sunt foarte prost păstrate. Umplutura gropii mormântului conținea fragmente de la vase sparte în urma banchetului funerar (Fig. 1/1-2, 4-5, 7-8), cărbune de lemn, ocru roșu (?) și fragmente de oase animale.

MORMÂNTUL M3/1996 aparține, după opinia noastră unui adult de sex masculin. Scheletul e orientat E-V cu capul spre E și fața spre N, într-o

⁴ S. A. Luca et col., *Așezări neolitice pe Valea Mureșului. Habitatul turdășan de la Orăștie-Dealul Pemilor, punct X2, în Bibliotheca Musei Apulensis*, V, 1997

⁵ S. A. Luca – Z. Pinter, *op. cit., loc. cit.*

poziție chirchită pe partea dreaptă. Brațele sunt aduse în fața bazinului, în mâini având un vas (V1- Fig. 3/2) și un topor (T1-Fig. 3/4). În fața craniului era depus, pe lângă ofranda alimentară compusă dintr-un os din regiunea carnată a unui animal de talie mare, un vas (V2-Fig. 3/5). În spatele craniului s-a descoperit un topor (T2-Fig. 3/3). Groapa în care a fost așezat decedatul e patrulateră, cu colțurile larg rotunjite. În umplutura acesteia s-au descoperit fragmente din vasele sparte cu ocazia banchetului funerar, fragmente de oase de animale (unele cu urme de contact cu focul) și urme de ocră roșu. Menționăm că acesta este singurul mormânt pentru care avem o observație stratigrafică fermă: colțul unui rest de platformă de piatră din nivelul superior căpăcuiește parțial groapa mormântului acesta aparținând, în consecință nivelului vechi. Cu toate aceste observații, credem că trebuie să fim încă circumspecți în atribuirea necropolei unuia sau altuia dintre nivelele de locuire ale sitului.

MORMÂNTUL M4/1995, 1997, (cenotaf) a fost descoperit în două reprize succesive, în anii 1995 și 1997. Groapa acestuia este dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite și nu conține urmele vreunui schelet uman. Umplutura gropii este pigmentată cu cărbune de lemn și ocră roșu. Fragmentele ceramice descoperite, ca și oasele de animale sugerează același banchet funerar. Groapa este orientată opus dispunerii generale a mormintelor acestei necropole, în direcția N-S.

MORMÂNTUL M5/1997 (cenotaf) are aceleași caracteristici ca și M4, cu excepția că groapa este orientată E-V și fundul acesteia nu mai este îngrijit lucrat.

Văzând descrierea celor cinci morminte putem să ordonăm câteva idei ce constituie esențialul necropolei de la Orăștie-Dealul Pemilor, punct X2:

- gropile mormintelor sunt orientate, în proporție de 80 % E-V;
- toate gropile sunt dreptunghiulare, cu colțurile rotunjite, ca urmare a tehnologiei de săpare și a uneltelor epocii;
- în umplutura tuturor gropilor există cărbune de lemn, ocră roșu (în cazul mormintelor cu schelet acesta este prezent, cu preponderență, în zona capului, mijlocului și călcâielor), oase de animale (uneori trecute prin foc) și fragmente ceramice (provenind de la vase sparte cu ocazia banchetului funerar, deoarece multe dintre acestea se întregesc parțial);
- scheletele sunt orientate, fără excepție, E-V, cu capul spre est și privirea spre nord; poziția în groapă este pe partea dreaptă, cu genunchii flectați, într-o poziție chirchită;
- toate mormintele au ofrandă de carne, în cazul celor cu schelet aceasta e plasată în zona capului;
- în două dintre mormintele cu schelet (M2, 3) s-au descoperit vase (câte unul pe cap sau în zona acestuia și unul în mână – M3) sau în M3, două topoare de piatră șlefuită;
- în M1 s-au descoperit unelte de piatră cioplită în zona șoldurilor și mâinilor.

În cuprinsul așezărilor neolitice din acest punct s-au mai descoperit, cu intermitență, oase de om sparte ori fragmente de calotă craniană ce pot fi puse, fie în legătură cu canibalismul, fie cu existența unui ritual de înhumare,

paralel, care presupune expunerea pentru descarnare; unele dintre aceste oase au ușoare urme de trecere prin foc;

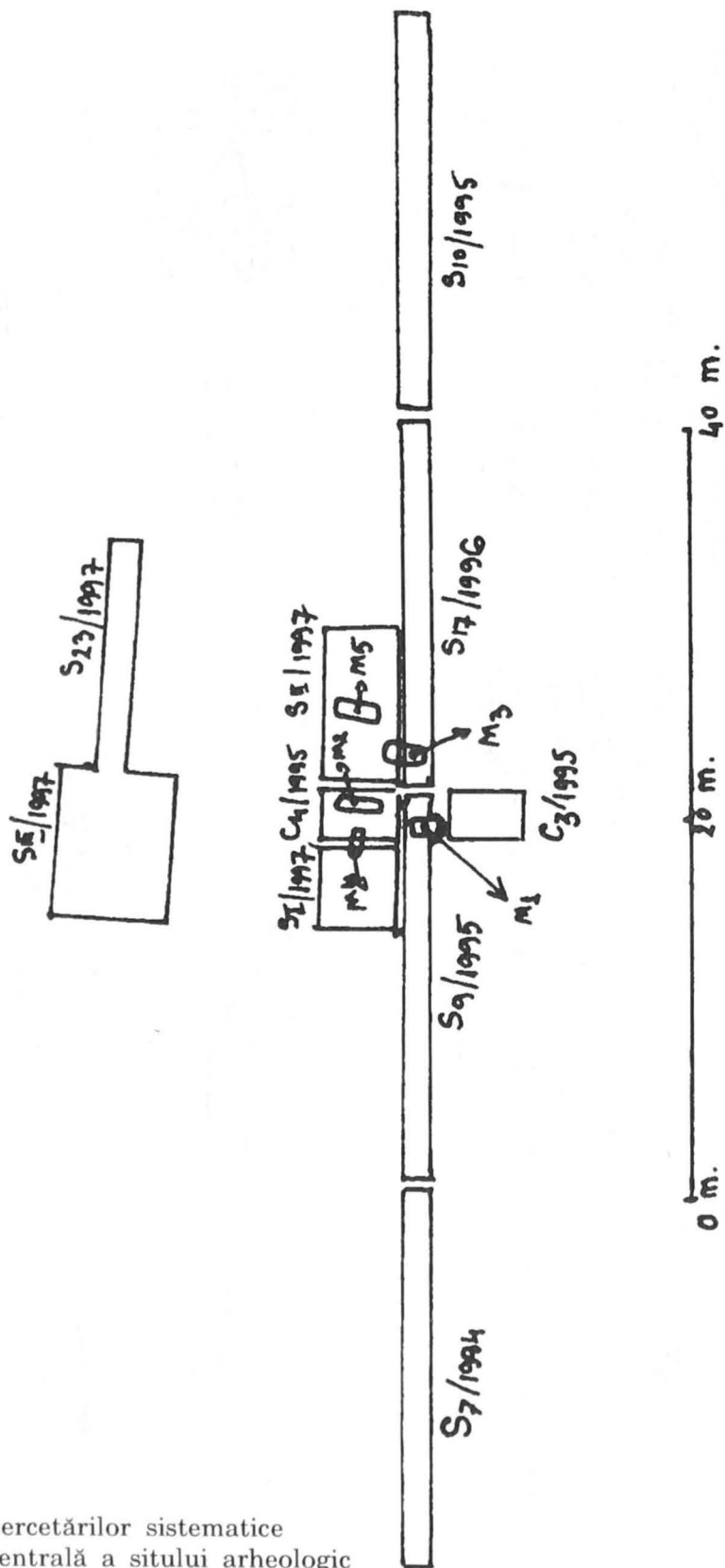
- în bordeiul B2/1994 s-au descoperit, în al doilea orizont de folosire două calote craniene decupate deasupra arcadelor, folosite fie ca recipiente pentru băut, fie în alte scopuri care ne scapă. Necropola neolitică de la Orăștie este deosebit de importantă pentru aprofundarea imaginii noastre asupra realităților neoliticului contemporan cu cultura Turdaș, mai ales că singurele necropole de înmormântare din neoliticul transilvănean, cele de la Iclod ⁶, nu sunt încă publicate în întregime.

LA NÉCROPOLE NÉOLITHIQUE D'ORĂȘTIE - DEALUL PEMILOR, POINT X2

Résumé

L' auteur décrit dans cet article la nécropole néolithique d'enterrement d'Orăștie - Dealul Pemilor, point X2. Jusqu'au présent on a recherché 5 tombeaux, décrivant, en même temps, et autres possibles rites d'enterrement découvertes à l'occasion des fouilles systématiques d'ici.

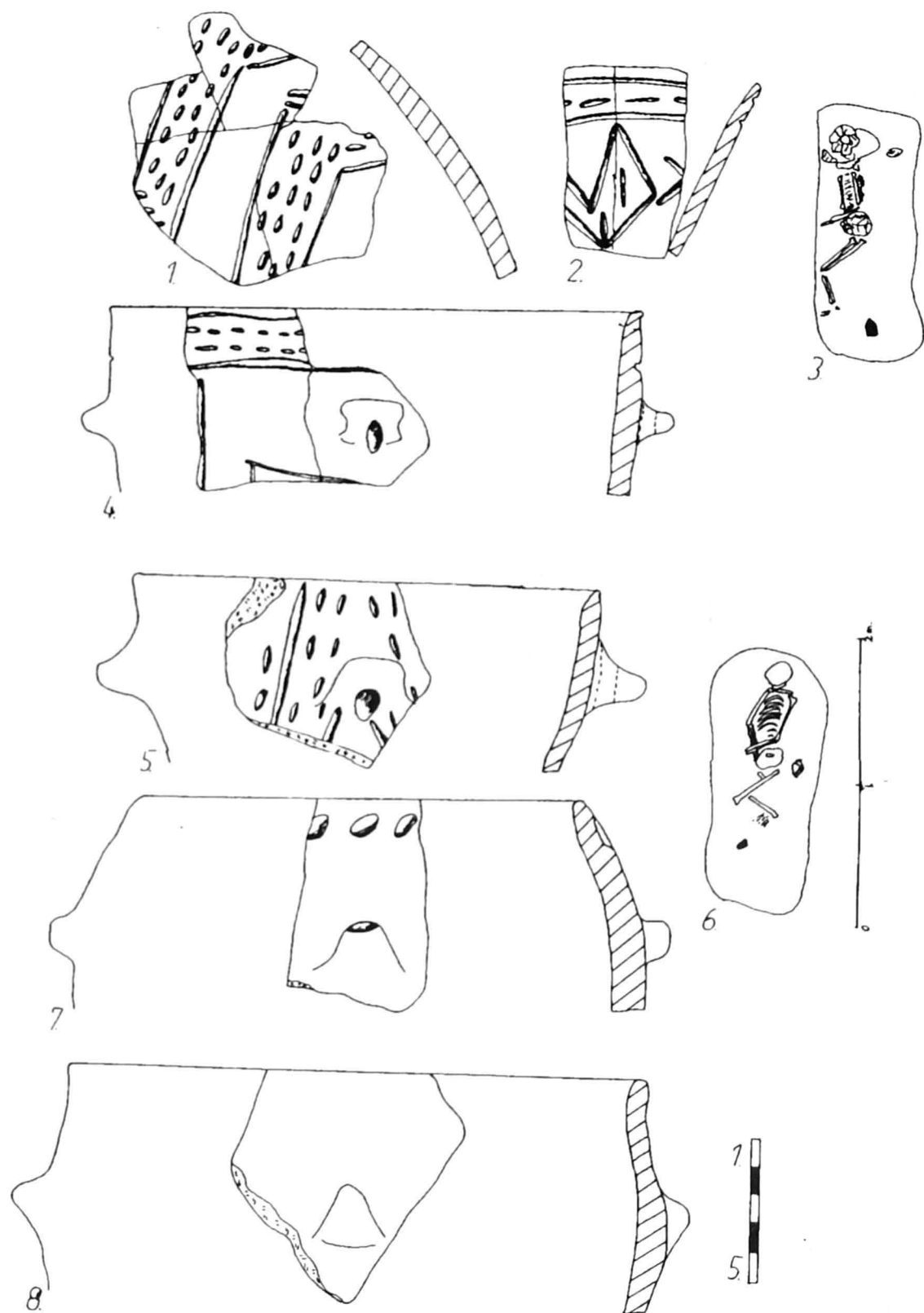
⁶ Gh. Lazarovici, *Grupul și stațiunea Iclod*, Cluj-Napoca, 1991, p. 3-42 (cu bibliografia)

Plan 1

Situația cercetărilor sistematice
în zona centrală a sitului arheologic
Orăștie-Dealul Pemilor, punct X2.

La situation des recherches systematiques dans la zone centrale du site Orăștie-
Dealul Pemilor, punct X2

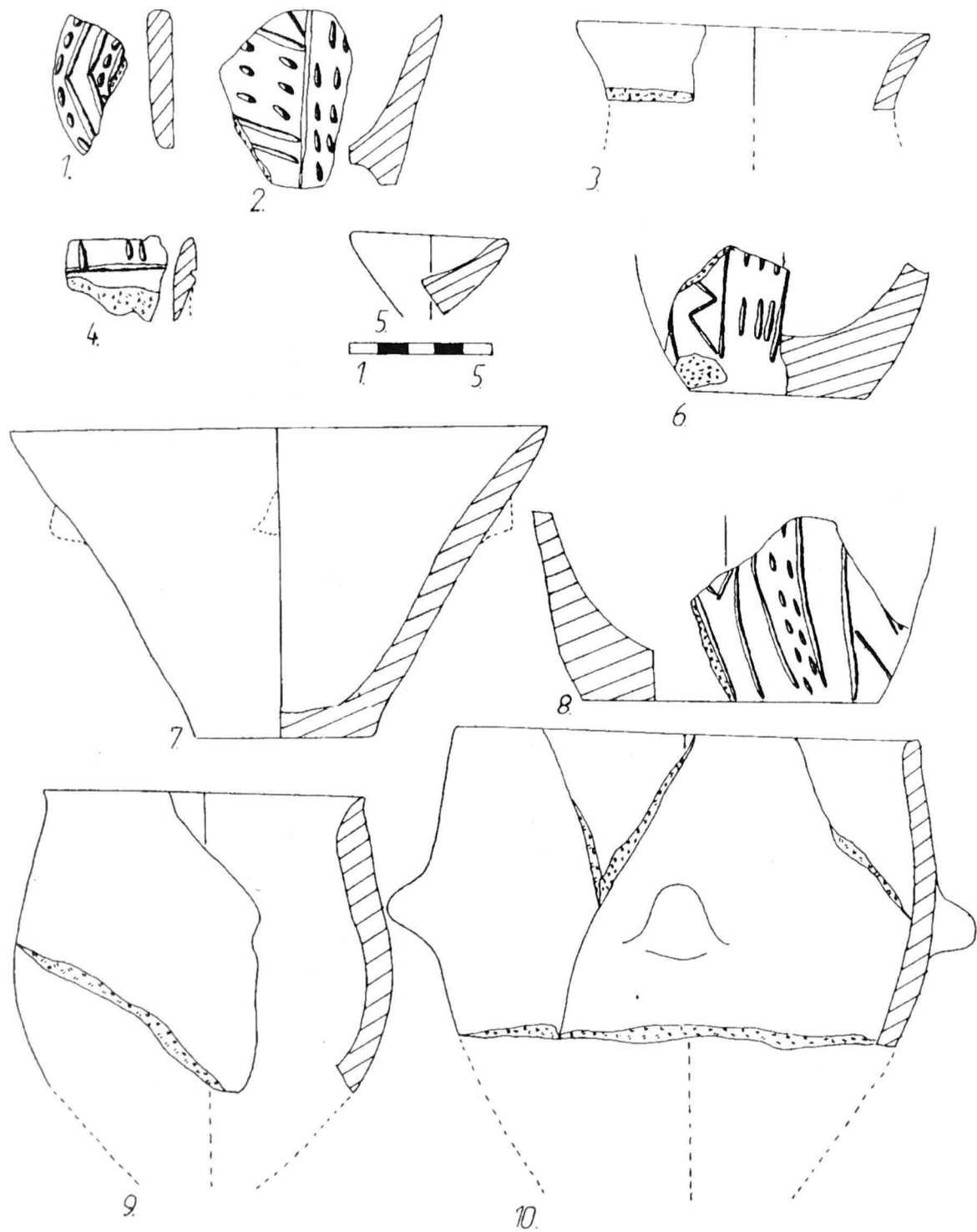

Fig. 1

Mormintele M1, M2. Ceramică din morminte.

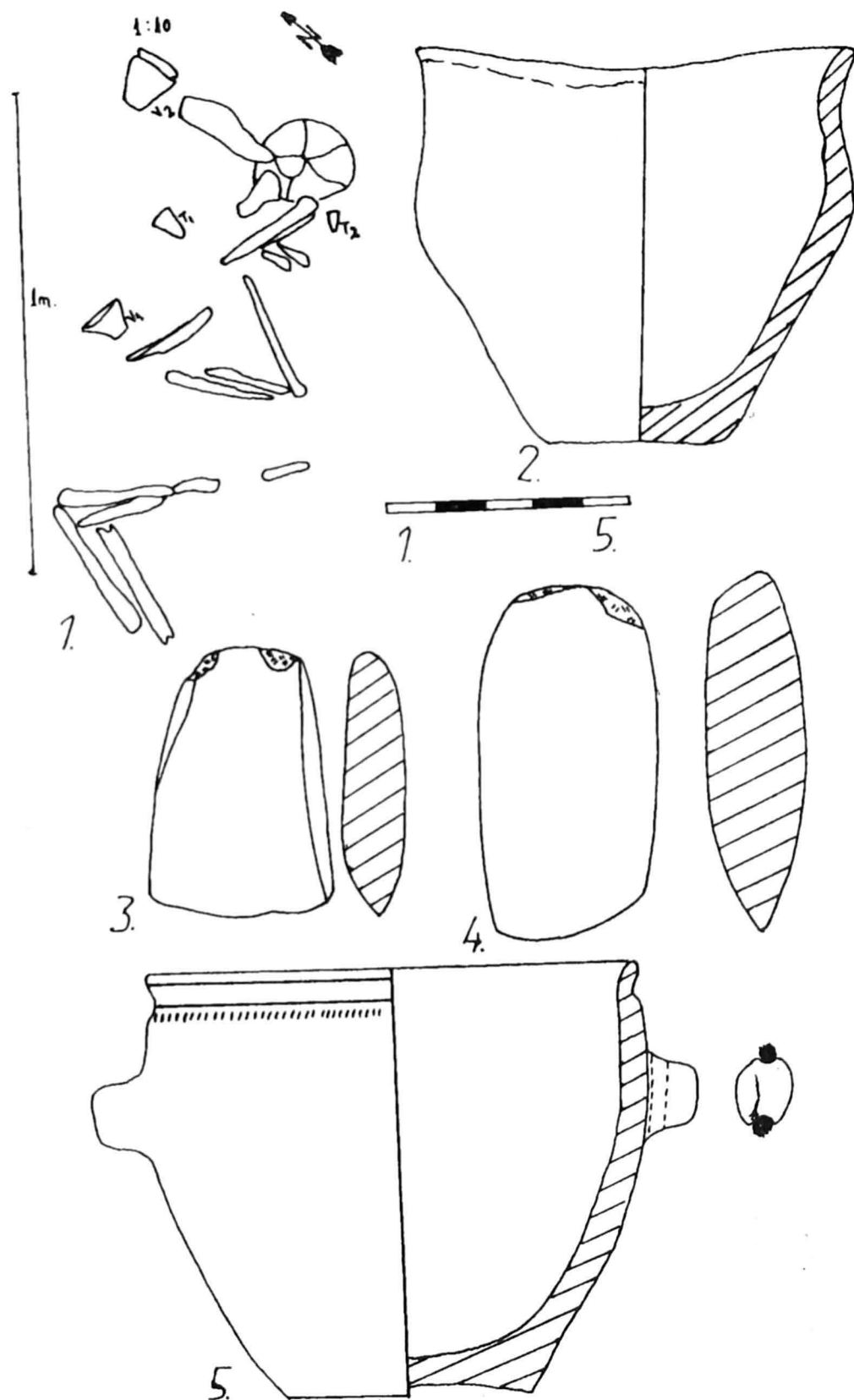
Les tombeaux M1 et M2. Céramique trouvée dans les tombeaux.

Fig. 2

Ceramică din morminte.

Céramique trouvée dans les tombeaux

Fig. 3

Mormântul M3. Ceramică și arme din acest mormânt.

Le tombeau M3. Céramique et armes trouvés dans ce tombeau.